

Valtrovické košíčky jablek – Dr. Karl Bacher

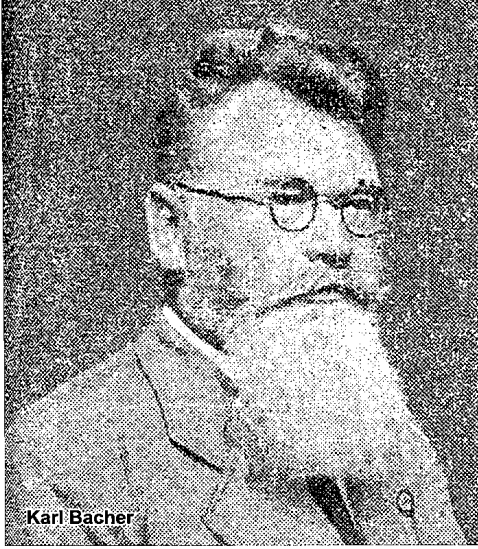
*„No olsdunn, iatz sollt' i redn !
Es worts jo drauf !
Und mir is so bong vor so viel
herische Leut ! –
Do tam i do' liaber mein Ross
mü de Versfüass' auf
Und moan, dass i mi drauf bes-
ser und sicherer reit.“*

Pokud jste aspoň částečně znali základy německého jazyka, něco vám jistě úvodní úryvek připomíná. Nehleďte však slovník ani učebnici gramatiky. Text je totiž částí básně psané v německém jihomoravském nářečí. Mezi „kulatými“ jubilei významných osobností znojemského regionu nelze dne 10. února opomenout 120. výročí narození jeho autora - básníka a dramatika z Valtrovic Karla Bachera. Tím spíše, že v červenci letošního roku si ještě připomeneme také 50 let od autorova úmrtí. Právě prostřednictvím rozsáhlé Bacherovy tvorby si nářečí německého jihomoravského venkova našlo cestu do literárních dějin.

Čestí germanisté a lingvisté termín nářečí - německy „mundart“ - charakterizují jako geografickou varietu jazyka užívanou méně početnou nebo i početnější souvislou jazykovou teritoriální skupinou, jejíž podoba je primárně mluvená. Jako nespisovaný jazykový prostředek komunikace nemá nářečí předepsanou normu, podle kterých by se komunikující řídili, avšak tito mají o správnosti mluvy podvědomou představu. Protože nářečí zaostává ve vývoji za jazykem spjatým s písemnou podobou, zůstává cenným zdrojem informací o vývoji jazyka -

ských Němců bylo každodenním komunikačním prostředkem venkovského obyvatelstva nářečí. Mluva obyvatel obcí na jih od Znojma náležela z lingvistického hlediska k středobavorské podskupině homoněmeckých dialektů (celá německá jazyková oblast se dělí do tří velkých nářečních skupin), které se používají na území jižního Německa a Rakouska. Pro svoji typickou dvojhlasluku „ui“ bývá toto nářečí označováno jako „ui-nářečí“. Tímto nářečím se mluvilo na celém jihu Moravy i v části jižních a jihovýchodních Čech. Dnes na druhé straně hranic přetrvává v obcích Weinviertlu, Waldviertlu, části Burgenlandu a Štýrska, když ještě v polovině 19. století se jím hojně hovořilo na širém území Moravského pole. Někde byly místně rozšířeny jiné zvláštní znaky či charakteristické varianty užívání dalších dvojhlaslek, např. „ua“ (bluat, muada), „oa“ (hoamat) nebo „oi“ - loign (lhát), verloisn (ztratit), apod. V městském prostředí dochází v průběhu 19. století k oslabování nářečních rozdílů a specifických jihomoravských dialektů v souvislosti s volnějším pohybem osob (s příchodem kvalifikovaných německých mluvčích obyvatel ze saských či sudetských oblastí) i s jinými faktory, zejména pak s rozvojem tisku.

Za nejvýznamnějšího dolnorakouského básníka biedermaieru písničků v nářečí je považován piarista a gymnaziální učitel Josef Misson (1803-1875). Na moravské straně kráčel v jeho sto-

Karl Bacher

letarů, činný zde byl také pojišťovací spolek na hovězí dobytek a pobočku zde měla i spořitelna. Dlouhou tradicí se mohla chlubit i místní německá dvojtřídní škola, kam v roce 1901 docházelo 125 školou povinných dětí. Zde se také mály Karl, obklopen rázovitým prostředím jihomoravské zemědělské vesnice, učil číst a psát v mateřském jazyce - v jazyce Schillera i Goetha, který se foneticky poněkud lišil od onoho táhlého brebentění tetiček na návsi před kostelem a té řeči, kterou odmalicka slyšával doma. Zrovna v oné době procházela spisovná němčina zásadními změnami.

ko středoškolský profesor ve Vídni, avšak často se do rodných Valtrovic navrací za svoji stárnoucí matkou Julianou. V letech 1938 - 1945 působil ve Znojmě jako ředitel zdejšího gymnázia. Svá díla psal Bacher částečně v nářečí, částečně ve spisovné němčině „hochdeutsch“. V roce 1922 se ve Vídni objevuje jeho lyrická prvotina v jihomoravském dialektu - nevelký svazek Südmährische gedichte (Jihomoravské básně) a ještě v tom samém roce vydává také Neue Südmährische gedichte (Nové jihomoravské básně), které vycházejí ze stejných inspiračních zdrojů. Bacherova poezie, sepnutá těsně s láskou k půdě, k domovu a prostoupená hlubokým citem k matce postupně vychází ve více svazcích: v Mikulově je roku 1925 vydána sbírka Zeitage Acha, ve Vídni 1937 Lesáweinbeer, po válce pak roku 1951 A Loabl brot von dahoam (Bochník domáčího chleba), 1952 Ausklabte Apfeln (Vybraná jablka) a následujícího roku Herdfeuer von dahoam (Teplota rodinného krbu). Kromě poezie, teoretických národopisných prací, i zdářilých povídek, jako např. Mutter (Matka) - dva příběhy z jižní Moravy - v bavorsko-rakouském nářečí vydané r. 1930 v Knittelfeldu, byl Bacher také plodným autorem celé řady divadelních her inspirovaných převážně i zde - jak jinak - selským prostředím rodného kraje.

Již v roce 1918 se ve Vídni objevila Bacherova veselohra Die Sache last sich einrenken (Věc se dá napravit), následují tragédie Der Gmoanschied (Obecní kovář, 1924), Bauer und Knecht, (Sedlák a čeledín, 1932), historické selské drama Der Landrichter von Urbau (Vrbovecký soudce, 1934), z veseloher vzpomněme aspoň Drei in der Zwicmühle (Tři v bryndě, 1931) nebo rozhlasovou hru uvedenou brněnským a vídeňským rozhlasem Weinbeergoass (1934).

(dokončení na straně 7)

Rodný dům básníka Karla Bachera ve Valtrovicích

ponechává si staré gramatické a hláskové tvary a také již archaická či zaniklá slova. Nářečím byla ostatně před rokem 1500 samotná němčina a teprve od 18. století se nářečí začalo od spisovné němčiny výrazněji odlišovat. Zájem o nářečí jako o autentickou řeč obecného lidu byl probuzen v období romantismu. Pozornost četných básníků a spisovatelů si v té době získává skutečnost, že vyjadřování a popis je v nářečí mnohem citovější, z bohatých zdrojů lidové mluvy čerpali i osvícenští lingvisté.

Také v prostředí jihomorav-

pách další piarista - mikulovský Karl Landsteiner (1835-1907). A samozřejmě především... Karl Bacher. Narodil se 10. února 1884 v rodině drobného rolníka ve Valtrovicích. V zemědělské práci nedaleko Jaroslavic žil v té době ve více než sto domech něco přes 500 německých mluvčích obyvatel. Obec se samostatnou farou - dlouhá staletí součástí jaroslavičského panství - se na sklonku 19. století vyznačovala čilým společenským životem - fungovaly zde spolky pěvecký, hasičský, vělařský i válečných

V roce 1898 byla totiž kodifikována pravidla výslovnosti a o tři roky později dochází k rozhodnutí o reformě pravopisu. Talentovaný chlapec od roku 1897 navštěvuje znojemské gymnázium. Ačkoliv mu umírá otec Heinrich a situace početné rodiny (dalších 9 sourozenců) jistě nebyla jednoduchá, v roce 1905 maturuje a odchází na vídeňskou univerzitu studovat germanistiku. V roce 1911 zde získává titul doktora filozofie. Tématem jeho disertační práce byly syntaktické problémy jihomoravského německého dialektu. Dále působil ja-

zavorotné nepřiznání situací nebo jiným okolnostem. Můžete mít i větší chuť ke změnám, což u vás nemusí být vždy pravidlem.

Bliženci 21.5.-20.6.
Můžete to být pro vás zlověstné období, které bude jen těžko překonávat z chladnou tvář, ale snažte se o to. Nenechte se ale rozházet, zachování klidu pro vás může být to nejdůležitější.

Rak 21.6.-22.7.
Budete mít problémy udržet svoji aktivitu na obvyklé míře. Bojujte s každodenními stresovými situacemi pokud možno s uvolněnou myslí, ale s patřičným soustředěním. Nepodléhejte sebelibnosti a tesklivým náladám.

Lev 23.7.-22.8.
Zapomněte na sobecké a egoistické přístupy. Uvědomte si, že jste úzce spjatí s okolním světem a snažte se podle toho chovat. Tolerance a láska by měla převážet nad úzce individualistickým pohledem.

Panna 23.8.-22.9.
Netrapte se malichernostmi a nesnažte se vylévat si zlost a pocity ukrivdění na jiných. Tato cesta by vás mohla dostat do problémů, naopak pomoc jinému by se vám mohla do budoucna vyplatit. Nechte se inspirovat myšlenkami, které vás budou napadat, ale nermalujte si svět příliš nářezivo.

Ryby 18.2.-1.3.
Nastal pro vás čas souhlasit s lidmi. Měly by to pro vás být dobré dny, ale musíte se žít i sami.

Střelec 22.11.
Neberte si na sebe, než můžete. Můžete se zbývat i tím, když své věci nechcete dovést k dokonalosti, naučte se s ní kompromisovat.

Kozoroh 22.12.
Uberte ze své energie, nechte se zkusit okolní světu. Znovu objevte své soucit, nechte své vlastní slabosti, nechte se otevírat svému okolí a snažte se být pozitivní.

Vodnář 20.1.
Snažte se v životě více prožít, žijte zajímavě, žijte, inspirován vizuálně, užívejte jen ve velkém, i o narozeninách.

Ryby 18.2.-1.3.
Nastal pro vás čas souhlasit s lidmi. Měly by to pro vás být dobré dny, ale musíte se žít i sami.

Kalendárium

10. února 1959 zemřel v Lechovicích spisovatel František 26. 3. 1882 v Římově - Viskách). Pro své vlastenecké smýšlení často střídal svá pobídky. Byl pedagogem v Zubří, Roketě, Velké Bystrici, ve Vnorovách, Breclavi a v Nenkovicích, kde nakonec definitivu. Procestoval všechny tehdejší země Uherska. Účastník I. světové války. V roce 1914 narukoval do armády. O rok později přešel s plukem do ruského zajetí přes tři roky. Jako učitel a legionář se dobrovolně přihlásil do českých škol mezi krajan. Založil českou školu v kraji u Dembrovka mezi Rovnem a Dubnem u Lvova. Když se v roce 1918 dozděložil o vznik Československa, vrátil se s ním zpět do vlasti. Usadil se na Znojensku. V roce 1921 založil školu v Šanově, poté byl správcem školy v Rudčicích ujezdě u Moravských Budějovic. V roce 1930 odešel do Prahy 1951 se usadil v Lechovicích, kde působil jako knihovnický pracovník v ČS. rozhlasem a se znojemským muzeem, kde byl návštěvník, pomáhal zakládat herbář květeny Znojenských přírodních společenství. Mezi jeho přátelé patřili P. Bezruč, R. Dominek, J. Úprka, A. Budík. Během svého života napsal stovky povídek, humoresek a fejetonů. Je autorem šesti povídek, tří povídkových knih a dvou divadelních her. Sbíral povídky a pověsti. V roce 1954 z finančních důvodů prodal své knihy, nářečí, písní a rukopisů Etnografickému muzeu v Brně.

12. února 1869 zemřel historik Anton Hübnér. Pocházel z starobudovického mlýnaře V. Hübnera. tento absolvent gymnázia se stal guberniálním sekretářem Znojemského úřadu a nakonec okresním hejtnanem v Jihlavě. K jeho nejlepším pracím patří německy psaný rukopis pamětního záznamu znojemského města Znojma, z něhož čerpal řada jeho dalších prací, především pak další historik Anton Vrbka. Kromě toho napsal i povídky a pověsti. V roce 1954 z finančních důvodů prodal své knihy, nářečí, písní a rukopisů Etnografickému muzeu v Brně.

13. února 1869 zemřel v Hostimě huděbní skladatel a básník Václav Vocelka (nar. 17. 8. 1819 v Rouchovanech). V letech 1848-1869 vyučoval v hostimské škole, kde byl učitelským pomocníkem na jaromeřické farní škole, v Moravském Krumlově. Byl také domácím učitelem ve škole v Polsku. Zde se naučil dobře polštinu a seznámil se s básníkem Adamem Mickiewiczem. Vocelka byl také skladatelem lidových písní, ofertoria, graduálů, kusy taneční - zvláště trans). Prispíval do časopisu Květy, překládal z polštiny žitožné verše.

V úryvku bylo celkem šestdesát chyb, za každou nalezenou chybu započítájte bod.
55 - 60 Je vidět, že se dovedete dokonale soustředit a dovést všechny své mentální schopnosti využit ke zvládnutí úkolu. Vámi stojí. Schopnost takto se soustředit je bezpochyby nejvyšší schopností.
48 - 54 Soustředíte se velice dobře, ale mohli byste se i více soustředit. Snažte se docela dobře, ale často se necháváte vyrušit. Marně své mentální úsilí bezvýznamnými hlouposťmi cvičíte a uvádíte skutečně významné zlepšení.
Koncentrovat se na cokoli mimo oblast vašeho zájmu je pro vás

eligenci

protože Amos ještě v...
ona z celého srdce douká...
bude vidět vždycky. Teď...
však celý rozhovor vyba...
celém svém dosahu a m...
i způsobem jí trochu ut...
onec konců vjedla, že je...
i možnost je hledět vpře...
máhat synovy tak, jak t...
cky dělala. Teď ještě v...
ž dříve mu bude pomaha...
i svými fyzickými i inte...
álními silami, bude mu...
cky dodávat odvahu. Tře...
ni všecko straceno.
yhodnocení testu nalez...
na straně 5.

Na sto šedesát dětí se sešlo při...
sokolských šibřinkách oficiálně...
nazvaných maskarní karneval na

paloučku ve znojenské sokolov...
ně. V poledním programu pl...
ném her, tancování a zpívání vy-

stoupil taneční soubor ZUŠ Šaš...
ci, který vypomohl i s výzdobou...
dále taneční kroužek ZŠ Videň-

ská s vystoupením čertic a Variaci...
na egyptské motivy. K tanci hrá...
la country kapela Květinka. Kaž-

dě dítě bylo odměněno malým dá...
rečkem. Díky nestárnoucím sbo...
ru sester a bratrů ze znojenského

Sokola tak znoj...
prožit velmi při...
F.

Valtrovické košíčky jablek – Dr. Karl Bacher

(pokračování ze strany 5)

Další veselohru ze selského...
osředí De rennade Reuter Ba...
na ve Vidni vydává vlastním ná...
středem v tom samém roce. U dra...
Meier Helmbrecht (Šafář...
Helmbrecht) si tehdy již známý...
román vymínil, že premiéra hry...
realizována jako odpoled...
ní představení ve znojem...
ském Městském divadle. Nadše...
ovace znojenské mládeže mu...
největší odměnou. Po vál...
ce k divadelní tvorbě navráci...
Wer ist der Rechte? (Kdo je...
správný?, 1949) nebo Die Gna...
Přízeň) ve spisovně němčině...
roku.

Význam tvorby spisovatele...
vojícího přirozenost selského...
v německou jižní Moravu se...
ze strany rakouského kor...
státního státu předmětem ide...
ologie, kterou nemohli opome...
nami nacisté. Naopak - po pře...
stomoci dokázaly instituce Tře...
ně Bacherův „návrat ke koře...
dovedně využít ke své pro...
zdě a autora vynesly na pie...
svého kulturního žebříčku.
1944 - den před jeho šes...
stami - byl Bacherovi v za...
stom sále znojenské radni...
slavnostně udělen titul čestné...
občana města Znojma. Takto...
nim nacističtí zastupitelé po...
pouze Adolfa Hitlera při jeho...
stěvé msta.

Několik dní později - 20...
1944 - bylo za účasti čet...
hostů i valtrovických rodá...
Bacherovu počest uspořá...
shromáždění ve slavnost...
vzobozoben sále Německé...
domu. Jeho součástí byl ze...
na bohatý kulturní program,

Des Examinanden		Paq. I.
Nam. u) Geburtsort und Vaterland. b) Geburts-tag und -jahr, c) Religions- bezeichnung	Stationsang.	Des Väters Name und Stand (Charakter, Beschäftigung)
1. Bacher Karl	aus der Gymnasial- klasse an der Haupt- schule in der Stadt 1874 geboren, dänische Nationalität	Vater gebürtlich Anton Bacher, Schloss- besitzer in Teltow
2. Helmbrecht Meier	aus der Klasse an der Haupt- schule in der Stadt 1874 geboren, dänische Nationalität	Bauer in Teltow
3. Lehmann Karl	aus der Klasse an der Haupt- schule in der Stadt 1874 geboren, dänische Nationalität	Bauer in Teltow
4. Lehmann Karl	aus der Klasse an der Haupt- schule in der Stadt 1874 geboren, dänische Nationalität	Bauer in Teltow
ERGEBNIS		
Stilliches Schreiben:	sehr gut	Zur Prüfung empfohlen durch Kommission
Redigierendes:	sehr gut	am 26. Juni 1945
Latinsche Sprache:	sehr gut	
Griechische Sprache:	sehr gut	Unterschiedlich der Prüfung aus sicheren Noten
Deutsche Sprache (als Unterricht- sprache):	sehr gut	
Geographie und Geschichte:	sehr gut	
Mathematik:	sehr gut	
Physik:	sehr gut	
Naturgeschichte:	sehr gut	
Philosophische Propädeutik:	sehr gut	
Bacherovo vysvědčení ze znojenského gymnázia		

ve kterém m.j. mužský sbor Zno...
jenského pěveckého a instrumen...
tálního souboru představil jednu...
z jeho básní v dialektu zhudebně...
nou dolnorakouským skladatelem...
Wagnerem-Schönkirchem (1872-...
1940), za provedení jiné zhudeb...
něné básně „Schloßsong“ sklidil...
úspěch žáci valtrovické školy...
a o umělecký prožitek publi...
ka se postaral i harfeník znojem...
ského Městského divadla pan...
Klika. V rámci programu do...
šlo také k provedení jedné ze

scén oslavenovca dramatu Sedlák...
a čeledín. Celá slavnost byla za...
končena společným zpěvem pís...
ně „Žádná krásná země...“
Zdroj inspirace Karla Bacher...
se měl však už brzy stát minulostí...
také v důsledku tragické osud...
né volby většiny jihomorav...
ských Němců. Ve stejné době že...
na východní frontě zimní so...
větská ofenzíva: nacionálně soci...
alistické vojáky Ukrajinou, na se...
veru byl vysvobozen Leningrad...
V Itálii probíhají tuhé boje o klá...

ter Monté Cassino a bombardéry...
RAF rozsevájí čím dál snadněji...
zkázu a smrt do německých měst...
Autorův svět tak krvácí a ztrá...
ci se v ohni druhé světové války...
aby nakonec zcela zanikl v oco...
lovém dunění železničních tra...
sportů směřujících z rozhodnutí...
vítězných mocností daleko do ni...
ra válkou zpusošeného Německ...
ka. Sám Bacher nachází po nuc...
né rozluce s rodným krajem nový...
domov ve Štýrsku, kde také 8. č...
ervence roku 1954 ve věku sedm...
desáti let umírá.

Němčina valtrovických sed...
láků a prostého venkovského lídu...
zůstala přítomná v jeho tvorbě...
V roce 1974, dvacet let po Bache...
rově smrti, vychází ve Stuttgartu...
spisovatelův nedokončený odkaz...
v jihomoravském nářečí „Dos Li...
ad vo der Thaya“ (Dyjská píseň)...
Obdobně jako všechna jeho díla...
byl i tento veršovaný epos inspiro...
ván hlubokou láskou k rodišti a k...
člověku nejbližšímu - k matce.

Valtrovický rodák Karl Ba...
cher zůstává trvale jedním z nej...
větších autorů bavorsko-rakous...
kého nářečí. I dnes má v literár...
ním světě řadu následovníků, kte...
ří i přes přerušovaný kontakt se...
zemí svých předků na jeho dílo navo...
zují a objevují tak na počátku no...
vého tisíciletí na pozadí sjednocuj...
cí se Evropy pro další a další ge...
nerace malebnost osobitého dia...
lektu. Jednou z nich je i znojem...
ská rodačka žijící v Mnichově pa...
du Elfi Erdle, v Rakousku působí...
a publikují Rosl Vogeneder (pů...
vodem z Nesačleby) nebo autor...
Dějin Jižní Moravy v „u-náře...
č“ Hans Landsgessell (se vztahem...
k Hraběticům).

Mgr. Jan TOMAN

Agentura JPP

Místo bytů vrak

Jak se agentuře JPP podařilo zjistit, plá...
stavba na Jarošově ulici je v projektech nábr...
mi objekty. Dalo by se upřesnit, místo zbouraný...
parkoviště s vrakovištěm.

Několik otázek jsme položili budoucímu ná...
mu Neplechovi.

Co budete v lokalitě kasáren podnikat?
„Mám podepsanou smlouvu o smlouvě budu...
oteplí, začnu s jejím plněním. Jedná se o vytvoř...
pracovních příležitostí v oblasti automobilového...
informace nebudu uvádět.“

Prostýchá se však, že zde bude vrakoviště a sk...
torových olejů?

„Bude to však jen nepatrná část tak cenného pr...
Jak jsme si všimli, auta jste již začal navážet?“

„Ano několik vozů již zde máme.“

Radnice zmeňovanú územního plánu učinila velmi...
šim plánům.

„Taky to nebylo...“
Co jste tím chtěl říct?

„Bez komentáře. Dále vám již nebudu odpoví...
mého právníka.“

(Byla jeho poslední slova a bez komentáře ode...
Foto a rozhovor ve

Jitka Jordánová, Kravsko 3...
02, a to nejpozději do pátku